افغانستان

د ۲۰۱۶ نیم کلن راپور

په وسله واله جګړه کې د ملکي وګړو ساتنه

© فاطمه فیضي / الجزیره / ۲۰۱۶

د بشري حقونو لپاره د ملګرو ملتونو د عالي کمیشنرۍ دفتر

د افغانستان لپاره د ملګرو ملتونو مرستندویه پلاوی (یوناما)

کابل، افغانستان

جولای ۲۰۱۶

AFGHANISTAN ADMINISTRATIVE DIVISION

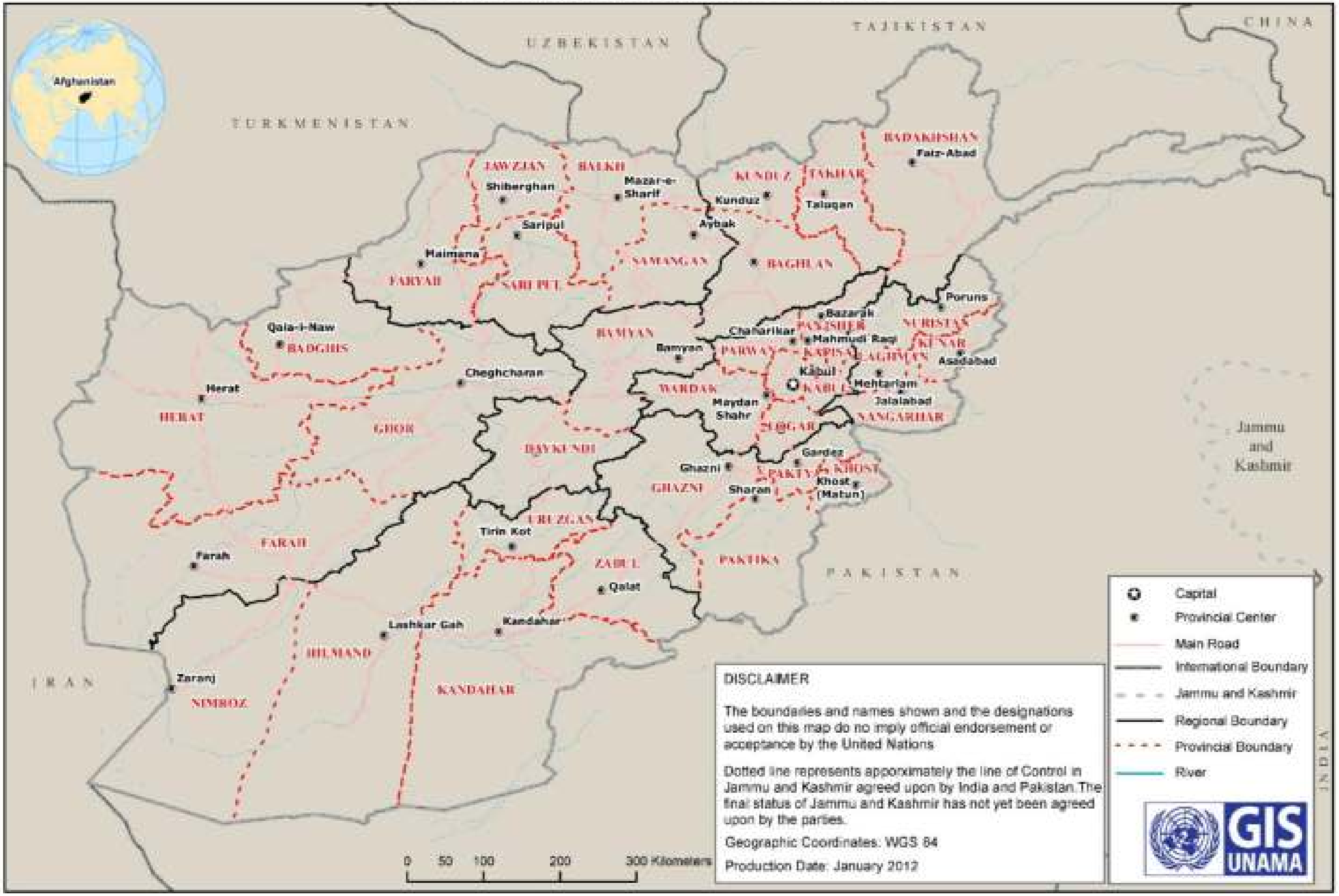

Source: UNAMA GIS January 2012

افغانستان

د ۲۰۱۶ نیم کلن راپور

په وسله واله جګړه کې د ملکي وګړو ساتنه

د افغانستان لپاره د ملګرو ملتونو مرستندویه پلاوی (یوناما)

د بشري حقونو لپاره د ملګرو ملتونو د عالي کمیشنرۍ دفتر

کابل، افغانستان

جولای ۲۰۱۶

په لومړۍ صفحه تصویر © ۲۰۱۶/ الجزیره. نجونو د خپل وژل شوي پلار تصویر په لاس کې نیولی ، چې د طالبانو لخوا په موټر کې د ځای په ځای شوي چاودیدونکو توکو ځانمرګي برید کې وژل شوی ، برید د رسنیو د موبي ګروپ پر ترانسپورتي موټر باندې په ۲۰ جنوري ۲۰۱۶ تر سره شو.

”راپور یو ځل بیا هغه کړاونه رابرسیره کوي، چې په افغانستان کې د جګړې د ښکېلو لورو لخوا ولسي خلکو ته اوښتي او دا په ډاګه کوي چې جګړې څرنګه دوي له بنسټيزو حقونو او خونديتوب محروم کړي، افغانان يې د کور دننه بې ځايه کړي او ډيری نور يې په بهر کې پناه غوښتنې ته اړ کړي. اوسنيو پېښو ښودلې، چې دا په یوه حرکت بدلیږي چې په باالقوه ډول د بشري حقونو د تیري او سرغړونو يو ابشار (چوکاټ) جوړوي چې د افغانستان څخه تر مديترانې وراخوا غځيدلی. که چيرې غواړو په افغانستان کې د بشري حقونو د خونديتوب په اړه پرمختګونو ووينو او په هغې اندازه کې بدلون راولو چې افغانان، ښځې، نارينه او ماشومان دې ته اړباسي چې د لويو ګواښونو په منلو سره خپل هيواد پريږدي، نو له بشري حقونو څخه هغه سرغړونې، چې د يومانا او زما د کارمندانو له خوا مستندې شوې، بايد د چارواکو له خوا په پام کې ونيول شي او مرتکبين يې حساب ورکونې ته را وغوښتل شي.“

زيد راعد الحسين ، د ملګرو ملتونو د بشري حقونو عالی کمشنر ، جنيوا ، جولای ۲۰۱۶.

”د تلفا تو هره یوه پېښه چې په دې راپور کې ثبته شوې، هره میرمن، نجلی، يا هلک چې زده کړو او مناسبې روغتيا پالنې ته بې د لاس رسي مخنيوی شوی، او هر هغه سړی او ښځه چې د معيشت څخه محروم شوی، په ژمنه کې د پاتې راتلو ښکارندوي ده او د جګړې په ښکيلو خواوو يو غږ دی، چې د ولسي وګړو د تلفاتو د مخنيوي لپاره مهم او مشخص ګامونه پورته او خونديتوب يې غښتلی کړي. هغه ژمنې او اعلاميې چې عملي بڼه ونه نيسي د وخت په تیریدو تش غږ بريښي. تاريخ او د افغان ولس اورده حافظه به د ټولو ډلو د رهبرانو پر ښو خبرو نه، بلکې د هغوي د چلند او رويې په اساس قضاوت وکړي."

تيډا ميچي یاماموتو ، په افغانستان کې د ملګرو ملتونو د سر منشي ځانګړی استازی ، کابل ، جولای ۲۰۱۶.

صلا□یت / واک

په افغانستان کې په وسله واله جګړه کې د ملکي وګړو د ساتنې په اړوند د ۲۰۱۶ کال دغه نیم کلن راپور ، په افغانستان کې د ملګرو ملتونو د مرستندویه پلاوي(یوناما) د بشري □قونو د څانګې له خوا چمتو شوی ، چې د روان کال د جنورۍ له لومړۍ نیټې څخه د جون تر ۳۰ مې هغې پورې موده رانغاړي.

دغه راپور د یوناما د بشري □قونو څانګې له خوا د هغه صلا□یت او واک له مخې چمتو شوی د □، چې د ملګرو ملتونو د امنیت شورا له خوا د ۲۲۷۴ (۲۰۱۶) پریکړه لیک پر بنسټ یوناما ته ورکړل شوی دی ترڅو د ملکي وګړو وض□یت وڅاري ، د دوي د خوندیتوب د باوريِ کیدو په موخه هڅې همغږې کړي ، □ساب ورکول تقویه کړي او د بنسټیزو ازادیو او بشري □قونو د ا□کامو ، چې د افغانستان په اساسي قانون او په نړیوالو تړونونو کې تسجیل شوي دي او افغانستان یې غړیتوب لري ، په بشپړ ډول پلي کېدو کې مرسته وکړي او په ځانګړي ډول د هغو ا□کامو په پلي کولو کې مرسته وکړي چې د ښځو د □قونو څخه د برخمن کیدو سره تړاو لري.

۲۲۷۴ (۲۰۱۶) شمیره پریکړه لیک په افغانستان کې د وسله والو شخړو په ترڅ کې د ملکي وګړو د وض□یت او په ځانګړې توګه د ملکي وګړو د مرګ ژوبلې په اړوند رواني څارنې او راپور ورکونې ته اهمیت ورکوي.

یوناما یو لړ ف□الیتونه تر سره کوي چې هدف یې په ملکي وګړو د جګړې د اغیزو راکمول دي لکه :په خپلواکه او ناپیلې ډول د داسې پېښو څارنه چې د ملکي خلکو د مرګ ژوبلې لامل ګرځي ؛ په وسله والو جګړو کې د زیانمن شویو ملکي وګړو د ساتنې د تقویې په موخه ملاتړ ؛ او د داسې نوښتونو پیل چې د نړیوالو بشري □قونو او د بشر پالنې د نړیوال قانون او د افغانستان د اساسي قانون او نورو قوانینو سره سمون ولري او په جګړه کې د ټولو ښکېلو غاړو له لوري رعایت شي.

په دې راپور کې د بشري □قونو لپاره د ملګرو ملتونو د عالي کمیشنرۍ دفتر(او ایچ سی ایچ ار) لخوا تخنیکي سلا مشوره تر لاسه شوې.

میتودولوژي

یوناما د ملکي وګړو د مرګ ژوبلې راپورونه تر هغه ځایه چې ممکن وي د مرګ ژوبلې په سیمه کې څیړي ، له مختلفو سرچینو سره په پراخه کچه سلا مشوره کوي او بیلا بیل معلومات راغونډوي ، چې د اعتبار او باور له مخې ارزول شوي وي . یوناما د هرې پیښې په څیړنه او تحلیل کې زیاته هڅه کوي ، چې تر شوني بریده له مختلفو سرچینو څخه راټول شوي معلومات او نظریات کره او کنټرول کړي ، لکه د عیني شاهدانو ، قربانیانو او په مستقیم ډول د زیانمن شویو وګړو ، د نظامي کارکوونکو (د افغان حکومت او نړیوالو نظامي ځواکونو ، د دولت وسله والو مخالفینو په ګډون) ، لکه د کلي / ولسوالۍ او ولایت ځایي چارواکو ، مذهبي او د ټولنې د مشرانو او نورو برخه والو څرګندونې شاملې دي.

یوناما ټول مالومات د پیښو له سیمې څخه د مستقیمو لیدنو ، د پیښو د ځای څخه د لاسته راغلو موادو ، شواهدو او مدارکو د فزیکي ازموینې ، د روغتونونو او روغتیایي مرکزونو څخه د لیدنو ، د تصویرونو او ویدیوګانو ، د ملګرو ملتونو د امنیت او مصؤنیت د څانګې او نورو ادارو راپورونو ، د دوهم لاس سرچینو ، او د هغو مالوماتو له لارې راغونډوي چې د غیر دولتي سازمانونو او دریمګړو سرچینو له خوا ترلاسه شوي وي.

د ملکي تلفاتو د هرې ځانګړې پیښې د کره کولو لپاره یوناما لږ تر لږه درې ډوله سرچینو ته اړه ده لکه قرباني ، شاهدان ، طبي پرسونل ، ځایي چارواکي ، په جګړه کې دښکیلو غاړو له خوا تایید ، قومي مشر یا نورې سرچینې وي. تر هغه ځایه چې ممکن وي ، څیړنې د قربانیانو یا د پیښې د عیني شاهدانو په مستقیم شهادت او د پیښې د ځای پر پلټنو ولاړې وي . ځینې وختونه ، د پیښې ځای ته د امنیتي ستونزو له امله لاس رسی محدود وي ، او دغه ډول تحقیقات ممکن نه وي ، په داسې شرایطو کې یوناما یو لړ تخنیکونه کاروي چې د امکان تر بریده د پراخو معتبرو شبکو څخه معلومات تر لاسه کړي چې داعتبار او باور له مخې ارزول شوي او پوره ارزښت لري.

کله چې یوناما د یوې پیښې په اړه د معلوماتو د کره والي څخه ډاډمنه نه وي هغه پیښه نه تاییدوي او د نه تایید شوې پیښې په اړه راپور ورکوي. په ځینو قضیو کې تحقیقات ښایي مخکې له هغې چې نتیجې ته ورسیږي څو اونۍ وخت ونیسي . دا په دې مانا ده چې د ملکي تلفاتو په اړه نتیجې ښایي چې بیا نوې شي ځکه چې تازه معلومات را رسیږي او په تحلیل کې شامل او ورڅخه کار اخیستل کیږي. په کوم ځای کې چې معلومات ښه څرګند نه وي او تر څو چې معتبر او قناعت بخښونکي شواهد لاس ته نه وي راغلي نو نتیجه ګیري تر هغې نه کیږي ،تر کومې چې د قناعت وړ شواهد لاس ته راشي بې پایلې یانې نتیجې ته له رسیدو پرته قضیه تړل کیږي او په احصایوي راپور کې نه شامیلیږي.

د ځینو پیښو په راپور کې د قربانیانو ملکي هویت (موقف) په بشپړ ډول نه شي ثابتیدلای او یا لانجمن ټکي وي ، چې په داسې قضیو کې یوناما د بشرپالنې د نړیوال قانون معیارونه په پام کې نیسي او داسې نه ګڼي چې د جنګ لپاره د عمر په لحاظ برابر نارینه جنګیالی یا ملکي کس دی . بلکه دا ډول ادعاګانې په پیښې پورې د اړوندو حقایقو او پوښتنو پر بنیاد ارزول کیږي او کله چې پوره معلومات موجود نه وي نو دغه تلفات د راپور په شمیرو کې نه شمیرل کیږي.

په وسله واله جګړه کې د ملکي وګړو د ساتنې په اړه د خپل راپور او ارزونې څخه د ملاتړ په موخه ، یوناما په ۲۰۰۹ کال کې یو بریښنایي ډیټابیس جوړ کړ. ډیټابیس داسې طرح شوی ، چې د معلوماتو سیستماتیکه ، یوشان او اغیزمنه راټولونه او تحلیل اسانه کوي ، چې د جنس ، عمر ، مرتکب ، تاکتیک ، وسلې او نورو کتګوریو په لحاظ د معلوماتو ویشل او تحلیل هم په کې شامل دي.

ځرنګه چې په جګړه کې ډیرې غاړې ښکیلې وي ، نو یوناما خپله هره لار په کار اچوي او د امکان تر بریده هڅه کوي چې د ملکي مرګ ژوبلې د پیښې مسؤل لورى په کره او مشخصه توګه په ګوته کړي ، د بیلګې په توګه طالبان یا افغان ملي اردو . د عملیاتو له ډګر سره د اړوندو محدودیتونو له امله لکه د ځینو نظامي عملیاتو ګډ ماهیت ، او په ځینو پیښو کې د لومړنیو سرچینو په دې کې پاتې راتلل چې د ګڼ شمیر نظامي برخه والو یا یاغیانو په منځ کې توپیر وکړي یا داسې ▯الات چیرې چې هیڅ لورى د یوې پیښې مسؤلیت نه مني ، نو بیا شاید شونې نه وي چې کوم مشخص نظامي لوري ، امنیتي ځواک یا یاغي ډله د مشخصو ملکي مرګ ژوبلې په رامنځته کیدو کې مسؤل وګڼل شي . یوناما د ملکي تلفاتو د هرې پیښې لپاره دولت پلوه یا د دولت وسله وال مخالفین مسؤل ګڼي ، یا دواړه ګروپونه په ګډه پړه ګڼل کیږي او یا لکه جګړې د چاودیدونکو پاتې شونو مرتکب په نا مشخصه ډول پاتې کیږي اوهیڅ لوري ته نه منسوبیږي او شاید دا د پخوا جګړې پاتې شوني وي.

د دولت پلوه ځواکونو او دولت وسله والو مخالفینو تر منځ د ځمکنیو نښتو پر مهال چې کله ملکي مرګ ژوبله یوه لوري ته هم منسوب کیدي نشي ، نو یوناما داسې پېښنه په یوه جلا کتګورۍ کې ثبتوي چې دواړو غاړو ته منسوبیږي. یوناما ادعاء نه کوي چې په دغه راپور کې ا▯صایې بشپړې دي ؛ د کار په چاپیریال کې د محدویت په پام کې نیولو سره کیداي شي یوناما د ملکي خلکو د مرګ ژوبلې پوره راپور نه وي ورکړي.

لنډیز

" د ماښام وخت و ، زما میرمن ، ماشومان او مور مې په کور کې وو. طالبانو د افغان ملي اردو په پوسته برید وکړ او بیا دواړه لوړو هوان او راکټ یو د بل په ضد فیرکول پیل کړل. د هوان یوه مرمۍ زما په کور کې وچاوده چې زما اته کلنه لور یې ووژله او زما اوه کلن زوي او میرمن یې ټپي کړل. مورږ بیسده شوو ، د کور د یوکونج څخه مو بل کونج ته منډه کړه او فکر مو کاوه چې بل هوان مرمۍ به په کور لګیږي. د هغې ورځې راپدیخوا نور ژوند نه لرم. زما مور ، ورونو ، خویندو او خپلوانو زما لور دفن کړه او ټپیان یې د تداوي لپاره روغتون ته یوړل. د لور په مرګ او د خواږه زوي او میرمن په ټپي کیدو ډیر غمجن یم. اوس یې د تداوي لګښت هم نشم پورته کولای او د مور په شمول د پاتې فامیل نفقه هم ګټلای نشم.[1]

-- د مئ په ۴ نېټه ، د کندهار ولایت ، غورک ولسوالی ، بیدک کلي کې د قربانیانو د پلار او میړه سره مرکه چې د طالبانو او ملي اردو تر منځ په جګړه کې د یو هوان مرمۍ په چاودنه کې یوه ماشومه ووژل شوه او یو ماشوم او میرمن ټپي شوه.

د ۲۰۱۶ په لومړیو شپږو میاشتو کې د افغانستان د وسلواله جګړې له امله ملکي وګړو ته د ۲۰۱۵ کال ورته تلفات اوښتي دي ، چې په ټوله کې دا د ۲۰۰۹ کال راپدیخوا په ثبت شوي شمېرو کې تر ټولو لوړ تلفات دي. یوناما د جنورۍ د لومړۍ نېټې څخه تر ۳۰ جون پورې ۵۱۶۶ ملکي تلفات (۱۶۰۱ مړه او ۳۵۶۵ ټپیان) ثبت کړي ، چې د مړو په شمېر کې یوه سلنه کمښت او ټپیانو په شمېر کې شپږ سلنه لوړوالی ښیي ،[2] خو په ټولیز ډول د تېر کال د ورته مودې په نسبت په ملکي تلفاتو کې څلور سلنه لوړ والې ښیي. د هغه راهیسې چې یوناما په منظم ډول د ملکي وګړو تلفات ثبتوي د ۲۰۰۹ کال دجنورۍ د لومړۍ نېټې څخه تر ۲۰۱۶ کال د جون تر ۳۰ مې نېټې پورې یوناما ۶۳۹۳۴ ملکي تلفات (۲۲۹۴۱ مړه او ۴۰۹۹۳ ټپیان) ثبت کړي.

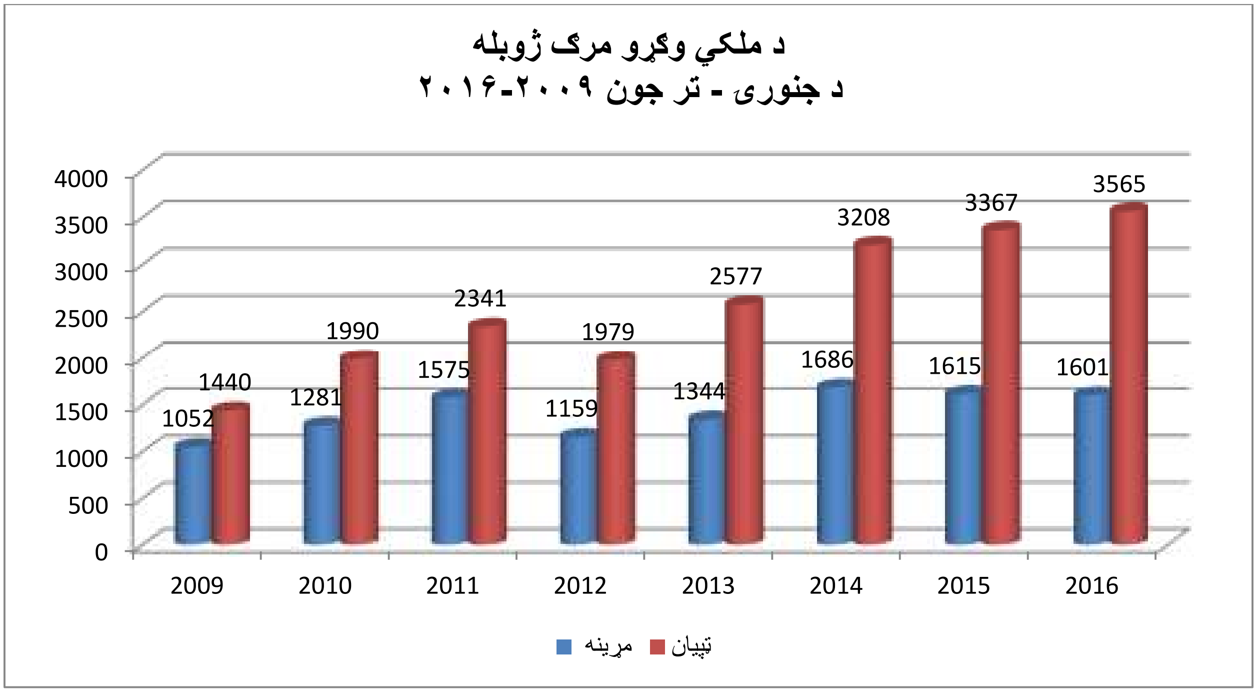

[1] د قرباني ښځې د میړه او ماشومانو پلار سره د یوناما تلیفوني مرکه ، ۵ مئ ۲۰۱۶

[2] د ۲۰۱۵ کال د جنورۍ ۱ نېټې څخه تر ۳۰ جون پورې یوناما ۴۹۸۲ ملکي تلفات (۱۶۱۵ مړه او ۳۳۶۷ټپیان) ثبت کړي.

دا راپور د ۲۰۱۶ کال د لومړیو شپږو میاشتو په موده کې ملکي افغانانو ته د وسلواله جګړې د تاوتریخوالي له امله راولاړ شوې سملاسي زیان لکه ، مرګ ، ژوبله ، اخت□اف او بې ځایه کیدنه ثبتوي. دغه راپور د جګړې له امله د زیانونو ټوله اندازه او په افغانانو د لګول شویو محدودیتونو له امله هغه ناتواني نه شي انځوروالي چې د خپلو اړوندو بشري □قونو په برخمن کیدو کې پاتلي راغلي. اوسنۍ دوامداره ویجاړونکې او دردونکې جګړه په دوامدار ډول ملکي خلک وژني او ټپیان کوي ، م□یشت او شتمني یې ویجاړوي ، په لسګونو زره خلک بې ځایه کوي ، د ملکي ملکي خلکو تګ راتګ ، زده کړو ، روغتیا او نورو خدماتو ته لاس رسی محدودوي.

د ۲۰۱۶ کال په لومړیو شپږو میاشتو کې ، یوناما د ۵۰۷ ښځو تلفات (۱۳۰ مړې ، ۳۷۷ ټپي کیدل) ثبت کړي. د ښځو تلفات د ۲۰۱۵ کال د همدې مودې پرتله ۱۱ سلنه کمه شوې □ – چې دا په ټوله کې د ځای په ځای شویو چاودیدونکو توکو له امله له کموالي سره سمون خوري ، خو د ځمکنیو نښتو له امله د ښځو تلفات د ۲۰۱۵ کال د لومړۍ نیمایي پرتله لوړ شوي.

جګړې د کال په لومړیو شپږو میاشتو کې مخ په ډیریدونکي ډول ماشومان اغیزمن کړي. نږدې هر دریم کس ماشوم و. یوناما د ماشومانو ۱۵۰۹ تنه تلفات (۳۸۸ مړه او ۱۱۲۱ ټپیان) مستند کړي ، چې دا د ۲۰۱۵ کال د ورته مودې پرتله ۱۸ سلنه زیاتوالی په ګوته کوي.[٤]

په جګړه کې د ښکیلو ډلو تر منځ ځمکنۍ نښتې په دوامدار ډول د ملکي تلفاتو (مرګ او ژوبلې) تر ټولو مخکښ لامل ګرځیدلې او بیا وروسته ځانمرګي بریدونه ، ډله ییز بریدونه او ځای پر ځای شوي چاودیدونکي په ترتیب سره راځي.

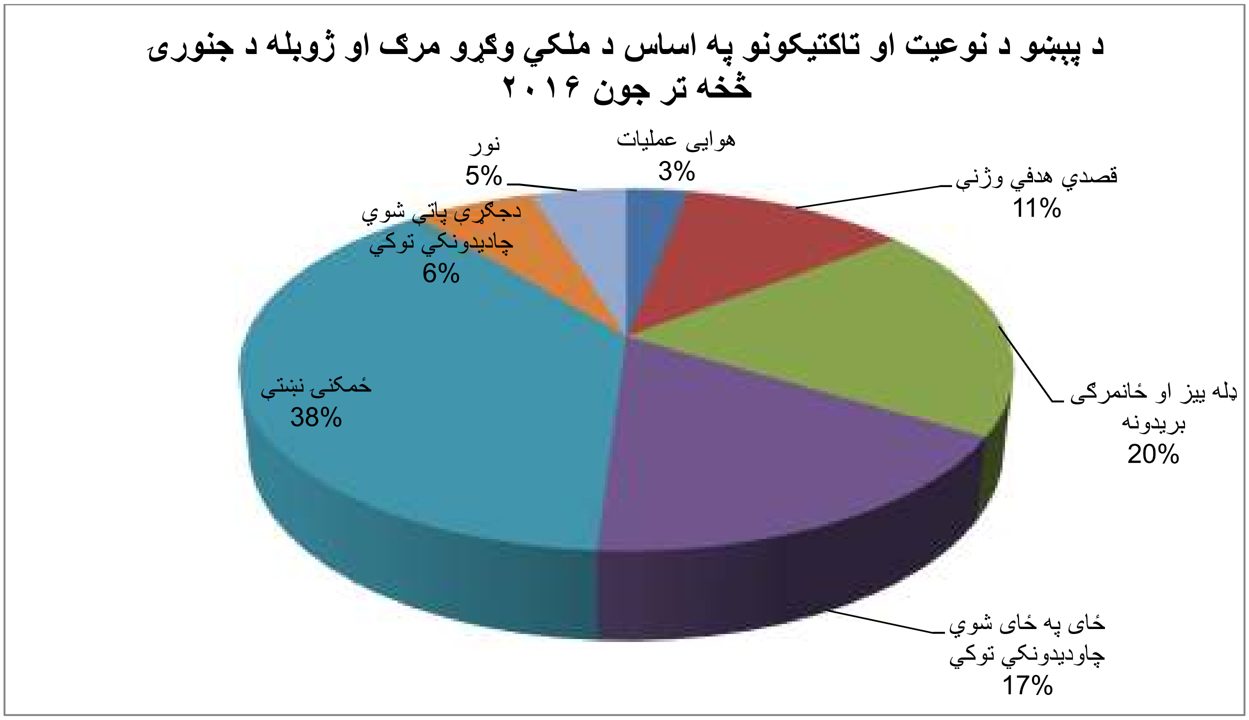

□ د ۲۰۱۵ کال د جنورۍ ۱ نېټې څخه تر ۳۰ جون پورې یوناما ۵۶۷ ښځو تلفات (۱۶۷ مړې او ۴۰۰ ټپیانې) ثبت کړې دي.

٤ د ۲۰۱۵ کال د جنورۍ ۱ نېټې څخه تر ۳۰ جون پورې یوناما د ۱۲۸۳ ماشومانو تلفات (۳۲۳ مړه او ۹۶۰ ټپیان) ثبت کړي دی.

د دولت ضد وسلوالو عناصرو له لوري د ډله ییزو او ځانمرګو بریدونو سره یو ځای په تدریجي ډول ځمکنۍ نښتې او د دولت پلوه ځواکونوهوايي عملیات د ملکي تلفاتو د ډېر والي لامل شوی ، سربېره پر دې چې د د دولت ضد عناصرو لخو ځای په ځای شویو چاودیدونکو توکو او هدفي وژنو کې کمښت راغلی.

د ملکي تلفاتو د مسوولیت منسوبول

یوناما د ټولو ملکي تلفاتو ۶۰ سلنه د دولت ضد عناصرو[5] ته او ۲۳ سلنه یې دولت پلوه ځواکونو[6] (۲۰ سلنه یې افغان ملي امنیتي ځواکونو ، دوه سلنه دولت پلوه وسلواله ډلو او یو سلنه نړیوال امنیتي ځواکونو ته) ته منسوب کړې ده. د ټولو تلفاتو ۱۳ سلنه د دولت ضد عناصرو او افغان امنیتي ځواکونو تر منځ په ځمکنیو نښتو کې رامنځ ته شوې چې په ګډه سره دواړه لورو ته منسوب شوې او د دې سره څلور سلنه[7] ملکي تلفات د نا□لوم لوري لخوا د جګړې چاودیدونکي پاتې شونو په پایله کې رامنځ ته شوي.[8]

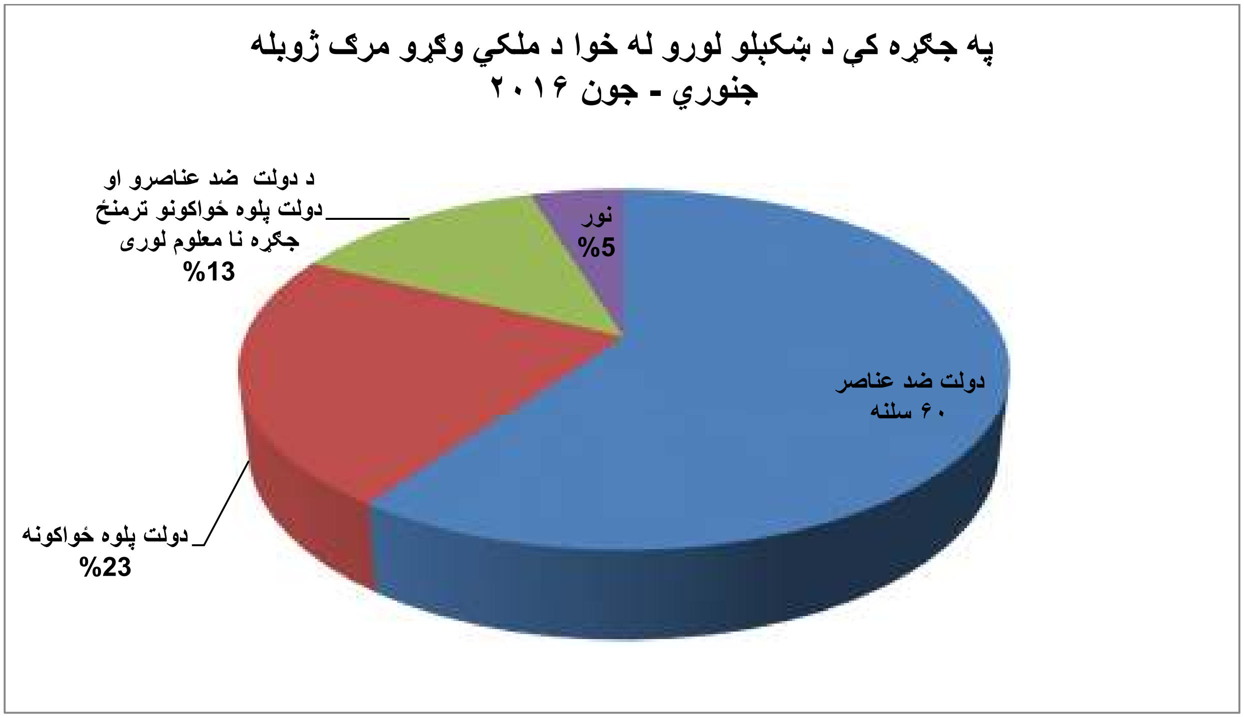

[5] دولت ضد عناصر ټول هغه افراد او وسله والې ډلې رانغاړي ، چې د افغانستان د □کومت او یا نړیوال نظامي ځواکونو په ضد په وسله واله جګړه کې یا وسله وال مخالفت کې ښکېل دي. دې کې هغه څوک شامليږي چې ځان طالبان م□رفي کوي او ورسره ټول هغه افراد غیر دولتي وسلواله منظمې ډلې چې په جګړه کې مستقیم برخه اخلي او مختلف نښو باندې ځان ښیي چې په دې کې د □قاني شبکه ، □زب اسلامي ، د ازبکستان اسلامي تحریک ، اتحاد جهاد اسلامي ، لشکر طیبه ، جیش محمد ، هغه ډلې چې د داعش په نوم پیژندل شوي او ورسره نو وسله واله ډلې چې سیاسي ، ایډیالوجکي او اقتصادي موخې ت□قیبوي او په دې کې هغه جرمي ډلې هم شامل دی چې په جګړه کې د ښکېل لوري په استازیتوب جګړه کې برخه اخلي.

[6] د دولت پلوه ځواکونواص□لا□ د افغان ملي امنتي ځواکونه او ټول هغه ځواکونه او ډلې دي چې په نظامي او نیمه نظامي عملیاتو یا د بغاوت ضد عملیاتو کې برخه اخلي او په مستقیمه یا غیر مستقیمه توګه د افغانستان د دولت تر قوماندې او ادارې لاندې دي شامل دي. په دې ځواکونو کې افغان ملي اردو ، افغان ملي پولیس ، افغان سر□دي پولیس ، ملي امنیت او افغان سیمه ییز پولیس شامل دي خو تر دې محدود ندي چې د افغانستان قانوني چوکاټ کې ف□الیت کوي او هغه دولت پلوه وسلواله ډلې او ملېشې چې د افغانستان په قوانینوکې ځای نه لري او د □کومت د رسمي چوکاټ کې ف□الیت نه کوي شامل دي. همدارنګه په دغه اص□لا□ کې نړیوال ځواکونه او نور بهرني استخباراتي او امنیتي ځواکونه هم شامل دي. د نور تفصیل د پاره فهرست برخه وګورئ.

[7] یوناما نیم فصید نه کم تلفات د پولې پورې غاړې د پاکستان د لوري په افغانستان کې ګولۍ ویشتلو ته منسوب کړي.

[8] د نا□لوم لوري لخوا د جګړې چاودیدونکي پاته شوني چې کوم مشخص لوري ته ندی منسوب شوي یا هغه چاودیدونکي پاته شوني چې د پخوانۍ جګړې نه پاته شوي دي.

د دولت ضد عناصر

د جنوري د لومړۍ نېټې ځخه تر ۳۰ جون پورې یوناما د ټولو دولت ضد عناصرو د عملیاتو په پایله کې ۳۰۸۲ ملکي تلفات (۹۶۶ مړه او ۲۱۱۶ ټپیان) ثبت کړي ،چې دا د ۲۰۱۵ کال د ورته مودې پرتله ۱۱ سلنه کمښت ښیي.[۹] په ملکي تلفاتو کې د کمښت بنسټیز لامل د دولت ضد عناصرو ته منسوب د ځای په ځای شوی چاودیدونکو توکو له امله په ملکي تلفاتو کې ۲۱ سلنه او په هدفي وژنوکې ۲۹ سلنه کمښت په ګوته شوی.[۱۰] د چاودیدونکو توکو په نتیجه کې د تلفاتو کمښت د څو لاملونو د یو ځای کیدو پایله ده ، چې په دې کې د افغان امنیتي ځواکونو لخوا په احتمالي ډول د هدف په نیولو کې پرمختک د دې سبب ګرځیدلي. خو بیا هم یوناما د دولت ضد عناصرو ته منسوب ډله ییزو[۱۱] او ځانمرګو بریدونو له امله په ملکي تلفاتو کې شپږ سلنه ډیر والی ثبت کړی ، چې په دې کې هغه بریدونه هم شامل دی چې په قصدي ډول پکې ملکي وګړي په نښه شوي دي.

یوناما د ځکمنیو نښتو له امله په ملکي تلفاتو کې دوه سلنه لوړوالی ثبت کړی چې په یواځې ډول دولت ضد عناصرو ته منسوب شوی ، چې دا د ۲۰۱۵ کال په مهال د ثبت شوي میلان په ضد تمایل دی. د ځکمنیو نښتو په مهال د دولت ضد عناصرو ته منسوب په ملکي تلفاتو کې زیاتوالی باید د ځمکنیو نښتو له امله په تلفاتو کې له هغه زیاتوالی سره په اړیکه کې وکتل شي ، چې کوم ځانګړي لوري ته نه دي منسوب شوي او دولت ضد عناصرو او دولت پلوه ځواکونو دواړو ته یې د مسؤلیت نسبت شوی دی.

دولت پلوه ځواکونه

د ۲۰۱۵ کال د یوناما او د بشری حقونو عالی کمشنرۍ په وسله واله جګړه کې د ملکي وګړو د ساتنې په کلني راپور کې له مستند شویو تمایلاتو سره په مطابقت کې ، د دولت پلوه ځواکونو د ۲۰۱۶ کال په لومړۍ نیمایی کې په ډیریدونکي ډول د ملکي تلفاتو لامل ګرځیدلی ، یوناما ۱۱۸۰ ملکي تلفات (۳۸۳ مړه او ۷۹۷ ټپیان) ثبت کړي چې د دولت پلوه ځواکونو له لوري اوښتي ، چې دا د ۲۰۱۵ کال د همدې مودې په نسبت ۴۷ سلنه ډیر والی ښیي.[۱۲] د دولت پلوه ځواکونو لخوا ډیری ملکي تلفات د هغو غیرو مستقیمو او چاودیدونکو وسلو له امله رامنځ ته شوي لکه توپچي ، هاوان ، راکټ او لاسي بمونه چې د ځمکنیو نښتو په مهال کارول شوي؛ یوناما د افغان امنیتي ځواکونو د هوایی عملیاتو په نتیجه هم ډیری ملکي تلفات ثبت کړی دي. یوناما یادونه کوي چې د دې ډیروالي ممکنه لامل شاید د افغان امنیتي ځواکونو له خوا په ټول افغانستان د زیاتو عملیاتو له تر سره کولو سره تړاو ولري ، خو د تاکتیکي لاربښودونو غښتلي کول ، روزل او د غیرو مستقیمو وسلو د کارلو په برخه کې د هدف په نښه کولو کې تمرینونه د ملکي تلفاتو دوامداره ډیریدل راکمولای شي.

یوناما د هوایی عملیاتو په پایله کې د ملکي تلفاتو کې د ۱۱۰ سلنه ډیروالي له امله ځانګړې اندیښنه څرګندوي ، چې ۱۶۱ ملکي تلفات (۵۷ مړه او ۱۰۴ ټپیان) دی او د دې اساسي لامل د افغان امنیتي ځواکونو لخوا مخ پر ډیریدونکي هوایی عملیات دی. د ۲۰۰۹ کال راهیسې چې یوناما د ملکي تلفاتو منظم نظارت پیل کړی. دا لومړی ځل دی چې د افغان امنیتي ځواکونو عملیات د

[۹] د ۲۰۱۵ کال د جنوري ۱ نېټې نه تر ۳۰ جون پورې ، یوناما ۳۴۷۵ ملکي تلفات (۱۲ ۲۸ کسانو مړینهاو ۲۲۴۷ ټپیان) ټولو دولت ضد عناصرو ته منسوب کړي دي

[۱۰] یوناما د ۵۲۵ ملکي تلفات (۲۳۶ مړه او ۲۸۹ ټپیان) د هدفي وژنو په پایله کې ثبت کړي چې د دولت ضد عناصرو لخوا د ۲۰۱۶ په لومړۍ نیمایی کې ترسره شوي ، چې د ۲۰۱۵ کال د ورته مودې کې ۷۴۲ (۴۴۲ مړه او ۳۰۰ ټپیان) وو.

[۱۱] یوناما ډله ییز برید هغه قصدي او همغږي برید وایی چې پدې کې ځان وژونکي وسیله (په ځان پورې تړل شوي چاودیدونکي توکي یا په موټر کې ځای په ځای شوی چاودیدونکي توکي) د یو څخه زیات برید کونکي او د یو څخه ډیر وسیلي وي (لکه په ځان پورې تړل شوي چاودیدونکي توکي یا هوان). په ډله ییز برید کې باید دغه درې واړه عناصر ضرور شامل وي

[۱۲] د ۲۰۱۵ کال د جنوري د ۱ نېټې څخه تر ۳۰ جون پورې ، یوناما د ۸۰۴ ملکي تلفات (۲۳۹ مړه او ۵۶۵ ټپیان) ثبت کړي چې د دولت پلوه ځواکونو لخوا اوښتي دي.

۱۱۱ ملکي تلفاتو (۱۹ مړه او ۹۲ ټپیان) لامل شوي ، چې د نړیوالو امنیتي ځواکونو له هوایی عملیاتو څخه د راولاړ شویو تلفاتو(۵۰ ملکي تلفات (۳۸ مړه او ۱۲ ټپیان) څخه ډیر یا وراوړي.

هغه ملکي تلفات چې مسولیت یی کومې خاصې ډلې ته نه منسوب کيږي

د ۵،۱۶۶ ملکي تلفاتو له جملې څخه چې د یوناما په واسطه ثبت شوي ، ۱۳ سلنه یی چې ۱۴۸ مړه او ۴۷۷ ټپیان دی چې ټول ۶۶۱ ملکي تلفات کيږي مسولیت یی کومې ډلې ته نه منسوب کيږي. او دغه ۱۳ سلنه ملکي تلفات چې د افغان امنیتي ځواکونو او د دولت ضد عناصرو ترمنځ په ځمکنیو شخړو کې رامنځته شوي د جنګ دواړو طرفو ته منسوب کیږی ، او پاتې ۴ سلنه ۶۸ مړه او ۱۷۵ ټپیان دي چې ټول ۲۴۳ ملکي تلفات کيږي د جنګ د پاتې شونو او یا ناچاودیدونکو توکو په واسطه رامنځته شوی.

ځمکنۍ نښتې

د یوناما ۲۰۱۴ او ۲۰۱۵ کلنو د راپورونو په اساس د ۲۰۱۶ کال په اوله نیمایی کې تر ټولو ډیر ملکي تلفات د ځمکنیو شخړو څخه رامنځته شوی ، چې ټول ۱۹۷۲ دی او پدی کې ۵۴۹ مړه او ۱۴۲۳ ټپیان دی. دغه شمیر په ۲۰۱۵ کال کې د لومړۍ نیمایی په نسبت ۲۳ سلنه زیات دی. هغه ملکي تلفات چې ددولت پلوه ځواکونو په واسطه په ځمکنیو شخړو کې رامنځته شوی ۴۱ سلنه دی. په کوم کې چې ۲۳۲ مړه او ۵۸۱ ټپیان دی چې ټول ۸۱۳ ملکي تلفات کيږی. همدارنګه هغه ملکي تلفات چې ددولت ضد ځواکونو د لوري په ځمکنیو شخړو کې رامنځته شوی ۲۷ سلنه دی ، چې ټول ۵۳۰ ملکي تلفات کیږي چې په کې ۱۴۵ مړه او ۳۸۵ زخمیان دی. هغه ملکي تلفات چې د یوناما لخوا د جنګ دواړو خواوو ته راجع شوي ۳۱ سلنه دی. چې ټول ۶۱۹ ملکي تلفات دی چې پدې کې ۱۶۹ مړه او ۴۵۰ ټپیان دی. پاتې ۱ سلنه تلفات چې ټول ۱۰ ملکي تلفات دي چې پدی کې ۳ مړه او ۷ ټپیان دي ، د افغانستان او پاکستان پر پوله د شخړو په واسطه رامنځته شوی.

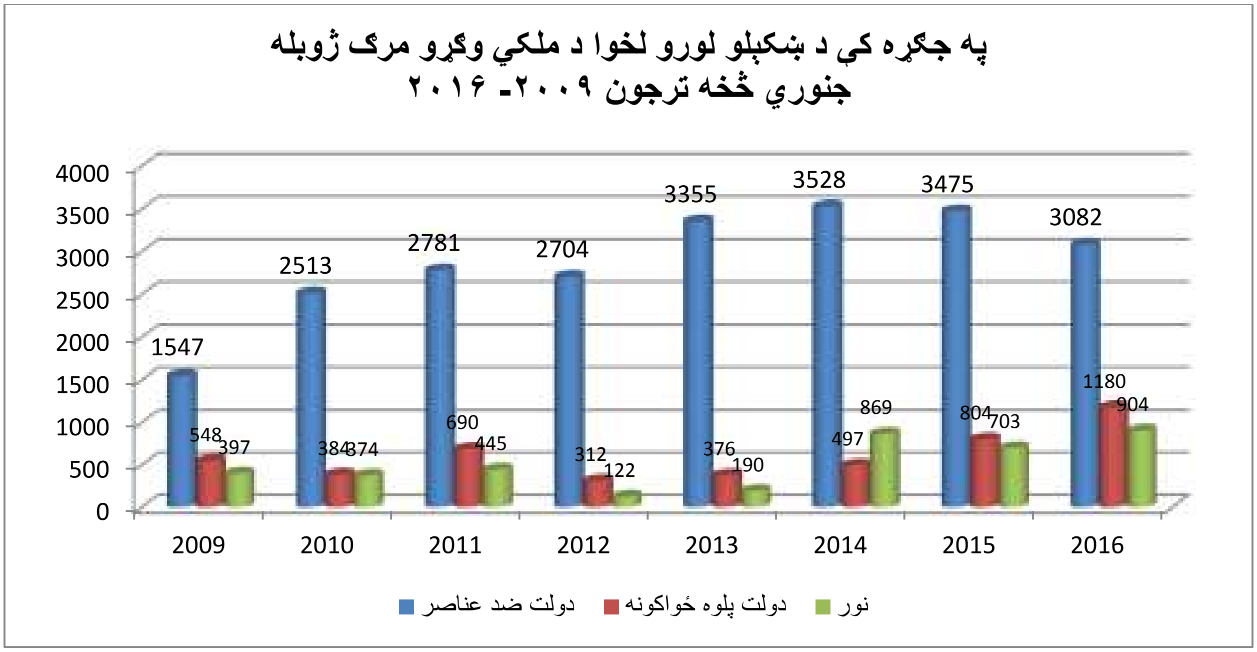

د ۲۰۱۵ کال د ۱- جنوری او ۳۰ جون په موده کی یوناما د ځمکنی شخړو څخه ۱۶۰۲ ملکی تلفات ثبت کړي چی پدې کې ۳۸۷ مړه او ۱۲۱۵ ټپیان وه

مشاهدات

۲۰۱۶ کال په لومړیو شپږو میاشتو کې د دوامداره بې امني او سیاسي کړکیچونو له وجې په جنګونو کې ملکي تلفات بې ساری وو ، او ددولت پلوه متخاصمو ډلو[24] ترمنځ شخړو ، ملکي وګړو ته اضافي سر دردی او ننګونی پیدا کړی.

طالبانو خپلو بې توپیره تکتیکونو ته ادامه ورکړې ، ځان وژونکي او ویجاړوونکی بریدونه یې ترسره کړل. همدارنګه دوی خپلې هڅې جاري وساتلی چې د هیواد ځینې سیمې په ولکه کې وساتي ، او پداسې فعالیتونو کې یې د وندې اخیستلو کوښښ وکړ چې اړتکل کیږي حکومت په هغو کې پاتې راغلی ، د بیلګې په توګه د قانون او نظم ساتنه ، پوهنه او په نورو پرمختیایی برخو کې یې ځان فعال ښودلی دی.

۲۰۱۵ کال د سبتمبر په میاشت کې کله چې د کندز بعضي ساحې سقوط شوي او امنیتی ننګونی زیاتی شوی ، نو متحده ایالاتو د امنیتی ځواکونو سره ددولت ضد عناصرو ، د داعش پلوه ډلو[25] په ګډون په مقابل کې خپله تکتیکي حمایه زیاته کړه. که څه هم ګنو هڅو د سولې په لور تمې پیدا کړې ، خو اوسني سیاسي او نظامي وضعیت په لنډ محال کې د جګړې دوام په ګوته کوي. نو داسې بریښي چې د تلپاتی سولې راتګ او د تاوتریخوالي پای ډیر وخت ته ضرورت لري.

پورتني حالت د بشر د حقوقو لپاره خورا ستونزمن محیط رامنځته کړی ، او په ځنی ساحو کې یې د بشر د حقوقو د له منځه وړلو لامل شوی ، چې د ملکي وګړو ساتنه یې ستونزمنه کړې.

د جنګ د دواړو خواوو له طرفه د ځمکنیو شخړو په نتیجه کې په ارزګان ، هلمند ، بغلان او کندز ولایتونو کې په زیاته کچه ملکي تلفات رامنځته شوي ، او دغه جنګونه د عامو خلکو د اوسیدنې د ځایو تر څنګ او یا هم د دوی په میشت ځایونو کې تر سره شوی. ددی جنګونو له وجی ډیر ملکي وګړی وژل شوي ، ټپي شوي ، بې ځایه شوي ، ملکیتونه یې خراب شوي او همدارنګه د ډیرو نورو خدماتو څخه بې برخې شوې. یوناما ډیر تعداد داسی قضیې ثبتې کړی چې د هغو ناچاودو توکو په وجه رامنځته شوي کوم چې ددغه جنګونو څخه پاتې شوي. تر اوسه ، نه افغان امنیتي ځواکونو او نه هم ددولت ضد عناصرو داسی کومه پالیسي باندې کار کړی او نه یی کوم بل اقدام کړی ترڅو د ناچاودو توکو ځایونه پاک او یا په نښه کړی.

سره ددی چې ۲۰۱۶ په اوله نیمایي کې ددولت ضد عناصرو لخوا ملکي تلفاتو کې زیاتوالی راغلی ، د طالبانو په شمول ورته ګروپونو په قصدي توګه ملکي وګړي د ځانمرګه او نورو ویجاړونکو بریدونو په واسطه په نښه کړي. او په همدی دلیل ملکي وګړي د رنګارنګ ستونزو سره مخ شوي ، په ځانګړی توګه چې دغسی پیښې په ښارې سیمو او مسجدونو کې ترسره شوي دي. په ۲۰۱۶ کال کې تر اوسه ځان وژونکي او ډله ییز بریدونه په دوهم قطار کې راځي چې زیات ملکي تلفات یې اړولی. په مرکز کابل کې د ملکي تلفاتو

[24] ددولت پلوه مسلح ګروپونو اصطلاح یو منظم غیردولتی نهادونوته وایی اود دولتی ځواکونو ، یاغیانو اومجرموډلو څخه توپیرلري.دولتی مسلح ګروپونه دهغوافغان محلی پولیسو څخه فرق لری کوم چی د داخله وزارت د مستقیم امراوکنترول لاندی دی ، نوموړی ګروپونه دافغانستان په قوانینو کی کوم ځای نه لری ،مسلح ګروپونه ددی توانمندی لری چی د زورپواسطه خپلوسیاسی ، نظریاتی اواقتصادی هدفونوته ځان ورسوی ،خو دوی د دولت درسمی نظامی سیستم ، دولت ته متعهد ګروپونه او یا په دولت کی دداخلی نهادونو په چوکاټ کی نه راځی او په هغه دولت کی چی دوی عمل کوی دهغی دولت د کنترول ترچوکاټ لاندی نه دی. په بعضی حالاتونوموړی مسلح ګروپونه دولت یا دنوروایالاتونو مستقیمه یا غیرمستقیمه حمایت ترلاسه کوی ، لاندینی ګروپونه هم د پورتنی تعریف لاندی راځی خو تردوی پوری محدود نه دی: دملی هځونی حرکت ،داخلی ملیشه (چی اساس یی قومی یا قبیلوی وی)اوملکی دفاعی ځواکونه اونمیه نظامی ګروپونه(اودی ته ورته ګررپونه چی ددولت ترکنترول لاندی ندی.)

[25] په افغانستان کی د اسلامی دولت ډلی اصطلاح څخه چی د عربی داعش ډلی اطلاق پری کیږی ، پداسی حال کی چی دهیواد په بعضی سیمو کی نوموړی اصطلاح خارجی جنګیالیوته استعمالیږی ، *بیدون له دوی د پلوی نه*.د داعش اصطلاح (دعراق اوسوریه د اسلامی دولتونو څخه اخستل شوی ده)

له جملې څخه ۶۲ سلنه ملکي تلفات د ځان وژونکو او ډله ییزوبریدونو څخه رامنځته شوي ، په شمول د هغې ډله ییز برید پیښې چې په ۱۹ د اپریل په کابل کې ترسره شوه په کومه کې د جمهوری ریاست د لوړپوړو امنیتي چارواکو د ساتنې ریاست په نښه شوی و ، او ۳۹۳ تلفات یې اړولي وو او طالبانو د پیښې مسولیت په غاړه اخیستی و. که څه هم د ځای پر ځای شویو چاودیدونکو توکو[□٦] په کارونه کې ، په تېره بیا د هغو توکو په کارونه کې چې د فشار د الې په ذری□ه چول کیږي ، کموالی د دې سبب ګرځېدلی چې د دولت ضد عناصرو له خوا په ملکي تلفاتو کې کموالی راشي ، خو دغه کموالی تر یوې اندازې باید د هغو هڅو پایله وګڼل شي چې د افغان امنیتي ځواکونو له خوا د ځای پر ځای شویو چاودیدونکو توکو د تشخیص او خنثي کولو په موخه ترسره شوې دي.

په داسې □ال کې چې یوناما ددې یادونه کوي چې لومړني اقدامات د طالبانو له خوا ونیول شول چې په عام ډول د ملکي تلفاتو زیان په غاړه واخلي ، دوی باید د ملکي وګړو لپاره یو ت□ریف چې د نړیوالو قانون سره په م□ابقت کې وی پیدا کړي ، او همدارنګه د نړیوالو قوانینو سره سم خپلو مسولیتونو ته په کتو سره په قصدی توګه د ملکي وګړو د نښه کولو څخه مخنیوی وکړی. په تاکتیکي کچه به په پالیسي کې دا ډول بدلون ملکي تلفات په سملاسي ډول کم کړي چې له جګړو څخه راپیدا کیږي.

په همدی شکل یوناما یاداشت کړی چې د جګړو د دوام اثر نه یواځې ښځې او انجونې په زیاته پیمانه وژلې او یا ټپي کړی ، بلکی ددوی لاسرسی یی ت□لیم ته ، صحت ته ، او ددنګ راتګ □ق ته محدود کړی ، د خواشینی ځای دی چې ددولت ضد عناصر د تاوتریخوالی له لاری اخلاقی م□یار ت□بیقوی. یوناما مشاهده کړی چې ددی کال په لومړیو کې ددولت ضد عناصرو لخوا د ښځو په برخه کې د اخلاقی جرمونو په نوم د صحرایی محمکو په سزا ورکونه کې زیاتوالی راغلی ، چې په نتیجه کې ښځې د لا زیاتو مشکلاتو سره مخ شوی ، په خاصه توګه کله چې دوی د جنګ په وجه بې ځایه او د خپلو کورنیو لپاره یوازینۍ سرپرستی پاتی شی.

څرنګه چې ددولت ضد عناصر په زیاته توګه د ملکي تلفاتو د رامنځته کولو سبب شوی ، همدارنګه یوناما د ملکي تلفاتو په ډیروالی کې ددولت پلوه ځواکونو په اړه تشویش ښودلی دی. ډیری ملکي تلفات د دولت امنیتی ځواکونو له پلوه د منفجره وسلو په اساس په جنګی شخړو کې رامنځته شوی.

یوناما د ۲۰۱۵ کال په نیم کلن او کلني راپورونو کې د امنیتی ځواکونو په هکله یو بل تشویش په ګوته کړی و چې دوی د خپلو هوایی بریدونو په نتیجه کې ډیری ملکي تلفات رامنځته کړی. د هغه وخت نه چې یوناما په رسمی توګه د ملکي تلفاتو ثبتول شروع کړی ، نو په دغه موده کې افغان امنیتی ځواکونو د نړیوال ځواکونو په پرتله ډیر ملکي تلفات رامنځته کړی. همدارنګه یوناما له دې درکه اندېښنه لري ، چې □کومت لا اوس هم د امنیت د ساتلو او د عملیاتو د ترسره کولو لپاره په تېره په جوزجان ، فاریاب او خوست ولایتونو کې پر هغو □کومت پلوه وسله والو ډلو تکیه کوي ، چې د راپورونو له مخې له نامتو زور واکونو سره اړیکې لري. دغې ډلې د راپورونو له مخې د سرغړونو په اړه له م□افیت څخه برخمنې دي ، چې له دغو زور واکونو سره اړیکې لري.

ددی ننګونو سره سره ، یوناما د جنګ د خواوو له لوری په جنګ کې د ملکي تلفاتو کمولو او پالیسو په جوړونه کې ب□ضی پرمختګونه مشاهده کړی. خصوصا کله چې دوی د هدف ټاکنه کوی. یوناما ددولت سره د ملکي تلفاتو د کمولو لپاره د ملی پالیسی جوړولو په اړوند همکاري جاري ساتلی. او ددغی راپور تر مودی پوری پکی ځای پر ځای شوی ، ترڅو یوه مشخص نهاد ددی لپاره رامنځته

[□٦] دمتحده ایالاتو راپورچی (په افغانستان کی د دامنیت اوثبات لوړولو) په هکله لیکلی وګوری.چی ۳۰ صفحه د ۲۰۱۶ کال د جون په میاشت کی لیکلی او په لاندی لنک یی پیدا کولی شی. http://www.defense.gov/portals/1/documents/enhancing_security_and_stability_in_afghanistan-june_2016.pdf, last accessed 19 June 2016.

کړي چې په جنګ کې ملکي وګړو ته رسیدلی زیان او واقعات وڅیړي. او د ملکي وګړو د ساتنې په برخه کې په لوړه کچه د دولت له همکارۍ څخه حمایه وکړي ، او لومړنی اقدامات به داوی ترڅود ملکي تلفاتو په برخه کې کمښت رامنځته شي.

۲۰۱۵ کال په پرتله ددولت ضد عناصرو له لوری په شوو ملکي تلفاتو کې د هدفی وژنو او بمی چاودنو په پیښو کې کمښت راغلی ، د پالیسی د یوې موضوع په توګه ، طالبانو او د دولت ضد عناصرو هغه ملکي وګړی چې د بشرپالنې د نړیوالو قوانینو له مخی د خوندیتوب ځای ورکړل شوی ، په قصدي توګه تر هدف لاندې راوستي .

ددغو پرمختګونو سره ، ملکي تلفات بیا هم په لوړه کچه شتون لری. په جدی توګه دی ته ضرورت دی چې د جنګ خواوی په جنګ کې د ملکي وګړو د خوندیتوب په موخه موثر ګامونه پورته کړی او د بشرپالنی نړیوال قوانینو ته په کتو خپل مسولیتونه تر سره کړی.

یوناما تاییدوی چې ، د بشرپالنی نړیوال قوانینو غوښتنه دا ده چې د جنګ خواوی په جنګ کې د ملکي وګړو د خوندیتوب په موخه موثر ګامونه پورته کړی ، ترڅو د نوموړو قوانینو په رڼا کې د تاوتریخوالي حساب ورکونه وشی ، او متضررو ملکي وګړو ته جبران ورکړی.

یوناما د جنګ په خواوو غږ کوی چې ټول هغه افراد یا مسلح ګروپونه چې ملکي وګړي په قصدي او بی رحمانه توګه تر هدف لاندې نیسی ، وژني یی او یایی ټپیانوی ، حساب ورکوني ته حاضر شي.

یوناما د جنګ خواوو ته لاندنۍ سپارښتنې لری تر څو ټولې هغه هڅې چې د ملکي وګړو د خوندیتوب په موخه ترسره کیږی حمایه کړی او خپل مسولیتونه د بشرپالنې د نړیوالو قوانینو په رڼا کې ترسره کړی.

سپارښتنې

دولت ضد عناصر

د بشر پالنې د نړیوال قانون لاندې د ژمنو سره په مطابقت کې

- په عمدي توګه د ملکیانو او ملکي وګړو د میشت ځایونو ، په ځانګړی ډول د مرستندویه کارکونکو ، د دولت د ملکي کارکونکو ، خبریالانو ، د بشری حقوقونو د مدافعینو ، قاضیانو ، څارنوالانو ، د عبادت ځایونو او د کلتوري مرکزونو په وړاندې د په نښه کولو څخه ډډه وشي ، او د ملکي وګړو داسې تعریف چې د بشر پالنې د نړیوال قانون سره مطابقت کې وی ، په کار واچول شي.
- په بې توپیره او غیر متناسبو ډله ییزو او ځان وژنکو بریدونو کې د تعبیه شویو چاودیدونکو توکو د استعمال درول ، په ټولو هغو ځایونو کې چې ملکي وګړي تګ راتګ کوي او د فشار په ذریعه د غیر قانوني چاودیدونکو توکو د چولو څخه ډډه کول.
- د ملکي وګړو د ګڼ میشتو سیمو څخه په عامه ګڼ میشتو ځایونو د راکیټونو ، لاسی بمونو ، د هاوان د ګولیو استعمال مخنیوی.

- د طالبانو د مشرتابه له خوا د هغو بیانیو نافذول کوم چې پر ملکیانو او د ملکیانو په میشت ځایونو د ملو مخنیوی کوي. د هغو لارښودونو پلي کول چې د طالبانو غړو ته امر کوي چې د ملکي تلفاتو مخه ونیسي ، او د طالبانو د ملکي کسانو د ساتنې د پالیسې ګانو خپرول او هغه کسان مسول وګڼې څوک چې ملکي کسان د هدف لاندی نیسي ، وژنې یا یې ژوبلوي ، او داډ اصل کړي چې ټول لارښودونه او کمونه د بشر پالنې د نړیوال قانون سره په مابقت کې وي.
- د طالبانو تر نفوذ لاندې سیمو کې د ښځو او نجونو د بشري قونو په اړه د طالبانو د مشرتابه له خوا د اعلامیو په نظر کې نیول ، د نجونو د ښوونې او روزنې ، ښوونکو او په عمومي توګه د پوهنې د سکتور په وړاندې د ملو او ګواښونو او ملو څخه مخنیوی.
- داډ اصل شي چې دولت ضد عناصر ښوونځي ، روغتونونو ، کلینیکونو او نور خوندي ځایونه د خپلو پوځي موخو لپاره نه کاروي ، او د روغتیا پالنې د کارکونکو په وړاندې د ګوزڼ د واکسیناتورانو او د پولیو د واکسین د کمپاینونو په ګډون د ټولو بریدونو او ګواښونو د ترسره کولو څخه ډډه وکړي ، او د هر ډول اعمالو د ترسره کولو څخه چې موخه یې د پوهنې او روغتیا پالنې د لاسرسي وړ مایارونو ته د انفرادي کسانو د قونو لاسرسی دی ، مخنیوی وکړي .

د افغانستان دولت

- د افغانستان د دولت له خوا په ګڼ میشتو ملکي سیمو کې د هاوانونو ، راکټونو ، لاسي بمونو ، او نورو غیر مستقیمو وسلو ، او د هوایي بریدونو درول. د چاودیدونکي وسلو او پوځي الوتکو د کارولو په تړاو روښانه تاکتیکي لارښودونو او د جګړې د اصولو او نورو کړنلارو را منځ ته کول او د هغو پلي کول.
- د ملکي تلفاتو د کمولو د ملي پالیسی پلي کول او د عمل د پلان نهایي کول ، په دې کې باید داسې واقي موخې او تدبیرونه شامل شي چې موخه یې په جګړه کې د ملکي تلفاتو د شمیر کمول وي ، او د دولت په دننه کې د یوه اختصاص شوی نهاد د را منځ ته کولو څخه ډاډ چې موخه یې د شخړې سره د تړلو ټولو پیښو څیړنه کوم چې ملکي کسانو ته زیان رسوي.
- د ټولو ناقانونه وسله والو ډلو ، ملېشو او د ملي پاځون د خوځښتونو ژر تر ژره بې وسلې کول او منحلول.
- د افغان امنیتي ځواکونو او دولت پلوه وسله والو ډلو له خوا د بشرپالنې د نړیوال قانون د سرغړونو ، د نړیوال بشري قونو د قانون او د بشري قونو د قانون د سرغړونو د ټولو مواردو څیړل ، او د افغان او نړیوالو قوانینو لاندی لکه څنګه چې اجابت کیږي د هغو ټولو مسولو کسانو تقیب او محاکمه.
- داډ اصل شي چې د سرغړونو قربانیان د پام وړ خسارې تر لاسه کړي ، د ملکي کسانو د کورنیو لپاره چې د شخړې سره د تړلې خشونت په نتیجه کې وژل شوي او ټپي شوي د خسارې ښه طرزاملونه چمتو کړي ، د هغو طرزاملونو په اړه د عامه پوهاوی لوړول چې موخه یې د خسارې تر لاسه کول او اساسي خدمتونو ته لاسرسی وي او همدارنګه داډ اصل شي چې د جبران مالبې او اساسي خدمتونو ته ښځې او نجونې مساوي لاسرسی ولري.
- د افغان ملی امنیتی ځواکونو ظرفیت لوړولو ته د لومړیتوب ورکول څو د کشف ، را غونډولو ، پروسس کولو او د ملوماتو د خپرولو په شمول ، دتبیه شویو چاودیدونکو توکو د خنثی کولو او د قوماندې ، کنترول او په موثره توګه دتبیه شویو

چاودیدونکو توکو سره د مبارزې په وړاندې عملیات ترسره کړي [17]. د تعبیه شویو چاودیدونکو توکو سره د مبارزې د ملي ستراتیژۍ د بشپړ تطبیق لپاره ټولې اړینې سرچینې اختصاص کړي.

- د ښوونځیو ، روغتونونو او روغتیایی مرکزونو څخه د پوځی اهدافو د کارولو په حیث سمدستي مخنیوی. داډ حاصل شي چې ټول کسان د ښوونې او روزنې او روغتیا پالنې د لاسرسی وړ معیارونو ته لاسرسی لري.

نړیوال نظامي ځواکونه[18]

- د نښتو د ترسره کولو په وخت کې د ملکي تلفاتو د کمولو په هکله د یوې ملي پالیسي د تطبیق په برخه کې د افغانستان د حکومت ملاتړ ، او د یوه مناسب پلان د جوړولو په موخه ، چې د نښتو د ترسره کولو په وخت کې د ملکي تلفاتو د پیښیدو څخه مخنیوی وکړي باید ریښتینې موخې شاملې وي.
- د ۲۰۱۶ کال نه وروسته په پالیسي او عملیاتي کچو کې د افغان ملي امنیتي ځواکونو لپاره د روزنو ، سرچینو او اړوند ملاتړ برابرولو دا چارې باید تاکتیکي کچو ته هم وغزولې شي ، د غیر مستقیمو ډزو او او پوځې الوتکو د کارولو په حواله د ملکي تلفاتو د را کمولو تدبیرونه او روزنې او مناسبو پرتوکولونو ته اړتیا ، او پاید ډاډ حاصل شي چې ژمنې د بشر پالنې د نړیوال قانون لاندې اجابت کوي.
- د افغان ملي امنیتي ځواکونو د ملاتړ دوام تر څو قومانده او کنترول په لاس کې ونیسي او همدارنګه د ۲۰۱۶ کال او له هغه نه وروسته موده کې د کشف ، را غونډولو ، پروسس کولو او د معلوماتو د خپرولو په شمول د چاودیدونکو توکو پر وړاندې د عملیاتو او تعبیه شویو چاودیدونکو توکو د خنثی کولو چارې په موثره توګه ترسره کړي.
- د داسې اقداماتو ترسره کول څو داډ حاصل کړي چې د ۲۰۱۵ کال په اکتوبر میاشت کې د یوه هوایي برید په پایله کې د کندوز ولایت د بې پولې ډاکترانو (ام اس اف) پر روغتون تر سره شو د برید خپلواکه ، بې پرې ، شفافه او واقعي خیړنه تر سره شي او موندنې یې په عامه ډول خپرې کړي ، او هغه څوک چې د دې جنایي پیښې مسؤل دي باید د نظامي قوانینو پر اساس محاکمه شي.
- د هغو عملیاتو په هکله په کومو کې چې نړیوال امنیتي یا استخباراتي ځواکونه ښکیل وي د ملکي تلفاتو د ادعاوو په تعقیب د شفافو بیا کتنو او څیړنو ترسره کول ، په ځانګړې ډول د هوایي بریدونو او تلاشي ګانو په حواله تر څو ډاډ حاصل کړي چې ژمنې د عملیاتي فعالیتونو او د بشر پالنې د نړیوال قانون او نړیوالو بشري حقونو د قانون سره په مطابقت کې دي.
- د قربانیانو او ژوندي پاته شویو کسانو لپآره د جبران غوښتلو او د مرتکبینو د احتساب لپاره د حساب ورکونې څخه د ډاډ حاصلولو په خاطر د بشر پالنې د نړیوال قانون ، بشري حقونو د قانون او د نړیوالو پوځې ځواکونو له خوا د جنایې

---

[17] د تعبیه شوی چاودیدونکو توکو استثمار هغه پروسی ته ویل کیږ چی په هغه کی مالومات او لاس ته راغلی مواد در چودیدونکی تو کو څخه تولیږی، پروسیس او ویشل کیږی ترڅو عملی مالومات تر لاسه، چی په ترڅ کی خاص میتودونو او لاری چاری د چاودیدونکو توکو پر ضد مبارزه او د هغه لړ کی د حکومت ضد وسلواو منابع کم سی. د چاودیدونکو توکو استثمار د کشفولو، ساتنو، تشخیصولو او کشفولو په معنی دی چی د تخنیکی متخصصینو په واسطه باندی ده تشخیص او بایومتریک معایناتو دپاره کارول کیږی. دی چاودیدونکو توکو استثمارول یو دیر مهم برخه ده.

[18] یوناما دفتر په دی باور دی چی د ناتو قاطع ملاتړ ماموریت هر وقت نوی مالومات در سپاربښتنی دپار چی دی (۱۸ ولای ۲۰۱۶) هوکړه لیک پر اساس باندی دی وړرانده کوی.

عملونو د سرغړونو د ټولو اعتبار لرونکو ادعاوو د موثره ، خپلواکو ، بې پرې او شفافو څېړنو څخه ډاډ تر لاسه شي.

	مرکزي سیمه	مرکزي لوړه سیمه	ختیځ	شمال ختیځ	شمال	جنوب ختیځ	جنوب	لویدیځ
2009	314	27	329	35	61	445	1123	158
2010	351	8	440	113	93	551	1559	156
2011	447	1	697	363	98	875	1216	219
2012	464	9	437	147	318	664	891	208
2013	612	25	671	187	331	598	1093	404
2014	697	38	856	311	563	615	1392	422
2015	690	42	952	548	370	766	1317	297
2016	1113	8	738	536	503	439	1444	385